

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Journal of the Faculty of Divinity of Çukurova University

Cilt / Volume: 22 • Sayı / Issue: 2 • Aralık / December 2022 • 273-290

e-ISSN: 2564-6427 • DOI: 10.30627/cuilah.1146939

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Investigation of Intercultural Sensitivity Levels of Çukurova University Faculty of Divinity Students

Abdullah ÖZBOLAT

Prof. Dr. Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri
Anabilim Dalı, Adana, Türkiye
Professor, Çukurova University, Faculty of Divinity, Department of Philosophy
and Religion Science, Adana, Turkey
ozbolata@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-6100-4289>

Ali AKSAÇ

Arş. Gör. Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri
Anabilim Dalı, Adana, Türkiye
Res. Assist., Çukurova University, Faculty of Divinity, Department of Philosophy
and Religion Science, Adana, Turkey
aaksac@cu.edu.tr <https://orcid.org/0000-0002-7301-5778>

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/ Received: 22.07.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 27.10.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2022

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Abdullah Özbolat, Ali Aksaç)

Telif/Copyright: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi/Published by Cukurova University Faculty of Divinity, 01380, Adana, Turkey. Tüm Hakları saklıdır / All rights reserved.

ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Investigation of Intercultural Sensitivity Levels of Çukurova University Faculty of Divinity Students

Öz

Bu araştırma bir yandan Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeylerini ortaya koymayı amaçlarken diğer yandan kültürlerarası duyarlılık ve dindarlık arasındaki ilişkiyi Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri özelinde ele almayı amaçlamaktadır. Araştırmada bilgi toplama tekniklerine göre nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise korelasyon analizi, tek yönlü varyans analizi ve betimsel istatistik tekniklerinden istifade edilmiştir. Araştırmaya 423 erkek 124 kadın olmak üzere toplamda 547 kişi katılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyinin oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyete göre kültürlerarası duyarlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Öğrencilerin ikamet ettikleri bölgelere göre kültürlerarası duyarlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Yerleşim yerine göre kültürlerarası duyarlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Öğrencilerin sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Öğrencilerin mezun oldukları lise türüne göre kültürlerarası duyarlılık düzeyinde anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Bunun yanı sıra öznel dindarlık arttıkça öznel kültürlerarası duyarlılık düzeyi artmaktadır. Kültürlerarası duyarlılık ile dindarlık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Etkileşime katılım alt boyutuyla dindarlık arasında negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Dindarlık arttıkça etkileşime katılım düzeyi azalmaktadır. Etkileşim memnuniyeti alt boyutuyla dindarlık arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Dindarlık düzeyi arttıkça etkileşim memnuniyet düzeyi yükselmektedir. Kültürel farklılıklara saygı, etkileşimde özgüven ve etkileşimde dikkatli olma alt boyutlarıyla dindarlık arasında anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Kültürlerarası Duyarlılık, Din, Dindarlık.

Abstract

This research, on the one hand aims to reveal the intercultural sensitivity levels of Çukurova University Faculty of Divinity students, on the other hand, it aims to reveal the relationship between intercultural sensitivity and religiosity for the students of Çukurova University Faculty of Divinity. A total of 547 people, 423 men and 124 women, participated in the study. Quantitative research method was used in the research. The collected data were analyzed by independent groups t test, one-way ANOVA and correlation analysis. According to the results of the study, it was determined that the students of Çukurova University Faculty of Divinity had a very high level of intercultural sensitivity. No significant difference was found in the level of intercultural sensitivity according to gender. A significant difference was found in the level of intercultural sensitivity according to the regions of residence of the students. There was no significant difference in the level of intercultural sensitivity according to the place of residence. No significant difference was found according to the grade level of the students. No significant relationship was found in the level of intercultural sensitivity according to the type of high school students graduated from. According to the results of the study, as subjective religiosity increases, the level of subjective intercultural sensitivity increases. There was no significant relationship between intercultural sensitivity (5-dimensional scale) and religiosity. In addition, a low level negative relationship was found between the subscale of interaction engagement and religiosity. As the level of religiosity increases, the level of interaction engagement decreases. A low level positive significant relationship was found between the interaction enjoyment sub-dimension and religiosity. As the level of religiosity increases, the level of interaction enjoyment increases. No significant relationship was found between religiosity and the sub-dimensions of respect for cultural differences, interaction confidence, and interaction attentiveness.

Keywords: Sociology of Religion, Intercultural Sensitivity, Religion, Religiosity.

GİRİŞ

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte küreselleşme hız kazanmış ve insanlar daha rahat bir etkileşim alanı bulmuştur. Ekonomiden sanata, turizmden spor müsabakalarına kadar hemen hemen her alanda bu durum rahatlıkla gözlenebilmektedir. İnsanlar arası etkileşimde sınırların kalktığı günümüz dünyasında farklı kültürlerle etkileşim esnasında birtakım problemler yaşanabilmektedir. Bu tür problemlerin yaşanmasında birçok etken bulunmaktadır. Bireyin yaşamış olduğu sosyal çevre, almış olduğu eğitim, benimsemiş olduğu kültür ve din gibi faktörler bu noktada belirleyicidir. Özellikle din olgusu, insanın zihin dünyasının oluşumunda büyük bir etkiye sahiptir. Geçmişte ve günümüzde sosyal hayata dair toplumsal hayatta ortaya çıkan birçok olgunun din temelli olduğu yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır. Olumlu ya da olumsuz dinin birçok etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle konunun din bağlamında değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Günümüz dünyasında ve gelecekte kültürel karşılaşmaların hızla artacağı kaçınılmaz bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır. Bu tür karşılaşmalarda ortaya çıkabilecek sosyal problemlerin giderilmesi ve sağlıklı bir etkileşim alanının oluşturulması önem arz etmektedir.

Kültürlerarası duyarlılık konusunun İlahiyat Fakültesi öğrencileri bağlamında ele alınması oldukça önemlidir. Bunun en önemli nedeni İlahiyat Fakültesi'nden mezun olan öğrencilerin toplumun sosyal konularıyla alakalı meslekler icra edecek olmalarıdır. Türkiye özelinde dinin toplum üzerindeki etkisi aşikârdır. Bu nedenle hitap ettiği toplumu önemli ölçüde etkileyebilme kabiliyetine sahip olabilecek olan İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin yüksek olması toplumsal uyum ve bütünleşme noktasında oldukça önemlidir. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin kültürel etkileşimlere açık, toplumsal gerginliklere mahal vermeyecek düzeyde bilinçli olması toplumsal etkileşimin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi adına kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle kültürlerarası duyarlılık, çoğulculuk, çokkültürlülük, kültürel etkileşim vb. konularla ilgili bilimsel araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Yürük, 2015, s. 71). Bu araştırma sözü edilen bu ihtiyacı az da olsa karşılayabilmek adına yapılmıştır. Araştırma, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kültür kavramı derin anlamlar içeren geniş ve tanımlanması zor bir kavramdır. Kültür kavramına ilişkin literatürde birçok tanıma rastlamak mümkündür. Genel olarak insanların yapıp ettikleri her şeyi kapsayan maddi ve manevi unsurların tümü olarak ifade edilebilir (Kirman, 2016, s. 183). Sosyoloji içerisinde ise kültür sosyolojisi adı altında ayrı bir alt dal olarak kendisine geniş bir yer edinmiştir. Kültür konusu her ne kadar başta antropoloji olmak üzere birçok sosyal bilim disiplini için araştırma konusu olsa da esasında sosyoloji disiplinin en temel konuları arasında yer almaktadır (Köktürk, 2018, s. 13). Kültür, toplumu oluşturan önemli bir unsurdur (Arslan, 2019, s. 22). Kültür kavramının ifade ettiği gerçek anlamın dışında birçok terminolojik anlamın da bulunduğu ifade edilmesi gerekir. Tüketim kültürü, kültür endüstrisi, çokkültürlülük, kültürel sermaye vb. kavramlar bunlar arasında zikredilebilir. Bu tür kavramsallaştırmalara hemen hemen her disiplin içerisinde rastlamak mümkündür. Bu kavramların birçoğu disiplinler arası kavramlar olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla kültür kavramı bir çatı şemsiyesi özelliği taşımaktadır. Bu araştırmada kültürlerarası duyarlılık bağlamında araştırmaya konu olmuştur. Kültürlerarası duyarlılık kavramı, farklı kültürlerden insanların düşüncelerine, fikirlerine ve kültürel farklılıklarına karşı hassasiyet olarak tanımlanabilir (Bhawuk ve Brislin, 1992, s. 414). Küreselleşmeyle birlikte insanlar arası etkileşimde sınırların kalktığı günümüz dünyasında kültürel karşılaşmalar hızla artmaktadır (Çapcıoğlu, 2017, s. 262). Dünyanın küresel bir köye dönüşmeye başladığı durumda çokkültürlü bir toplumsal yapı kaçınılmaz olmakta ve kültürel farklılık daha da görünür olmaya başlamaktadır. Kültürel karşılaşmalar sosyolojik anlamda birçok süreci de beraberinde getirmektedir. Çatışma, uyum, entegrasyon vb. bu süreçlerden bazılarıdır (Arslantürk, 2016, s. 30). Bu süreçlerin yaşanması noktasında toplumsal hayatta var olan birçok toplumsal olgunun bu noktada belirleyici olduğu söylenebilir. Bu olguların başında ise din gelmektedir. Din olgusu, insanın zihin dünyasının oluşumunda büyük bir etkiye sahiptir (Çelik,

2019, s. 266). Geçmişte ve günümüzde sosyal hayata dair toplumsal hayatta ortaya çıkan birçok olgunun din temelli olduğu yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımızda durmaktadır. Olumlu ya da olumsuz dinin birçok etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle konunun din bağlamında değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Kültürel etkileşim sürecinde “Etnik Merkezci” bakış açısının yarattığı sorunların çözüme kavuşabilmesi noktasında kültürlerarası duyarlılık konusu önem kazanmaktadır. Kültürel etkileşimin kaçınılmaz olduğu günümüz dünyasında insanların bir biriyle uyum içinde yaşayabilmesi insanlığın kültürel mirasına ortak katkı sağlayabilmesi noktasında önem arz etmektedir. Bu nedenle toplumsal uyumun sağlanabilmesi adına kültürel farklılıkların göz önünde bulundurulması gerekir. Kültürlerarası duyarlılık üzerine geliştirdiği modelinde Bennet, etnik merkezlikten etnik göreceliğe geçiş süreci için altı aşama öngörmektedir(Bennett, 1986, s. 182). Bu aşamalar aşağıda verilmiştir:

Farklılık Deneyimi (Experience of Difference)

Kültürlerarası Duyarlılığın Gelişimi (Development of Intercultural Sensitivity)

İnkâr (Denial)	Savunma (Defense)	Azaltma (Minimization)	Kabul (Acceptance)	Uyum (Adaptation)	Bütünleşme (Integration)
Etnik Merkezilik Evreleri (Ethnocentric Stages)			Etnik Görecelik Evreleri (Ethnorelative Stages)		

Etnik merkeziliğin başlangıç aşaması olan “İnkâr” evresi insanlar arasındaki kültürel farklılıkların varlığının inkâr edilmesini ifade etmektedir. “Savunma” evresi ise kültürel etkileşim sırasında farklı dünya görüşlerinin tehdit olarak algılanması durumunda bireyin kendisini savunmaya almasını ifade etmektedir. “Azaltma” evresi kültürel benzerliklerin gizlenmesi yoluyla bireye ait olan dünya görüşünün korunmasını ifade etmektedir. Etnik göreceliğin başlangıç aşaması olan “Kabul” evresinde kültürel farklılığın yavaş yavaş kabul edilmeye başladığını ifade ederken “Uyum” evresi ise çokkültürlü bir ortamın oluşmaya başladığına işaret eden uyum sağlama sürecini ifade etmektedir. “Bütünleşme” evresi ise etnik göreceliğin yaşanmaya başladığını kültürel farklılıklardan keyif alarak bütünleşmenin yaşandığı süreci ifade etmektedir(Bennett, 1986, ss. 182-193).

Kültürlerarası duyarlılık kavramı yanında kültürlerarası farkındalık (Intercultural Awareness) adı altında da çalışmalar yürütülmektedir. Bu kavram, kültürel bağlamda insanların düşünüş ve davranış biçimlerini göz önünde bulundurarak kültürel farklılıkların varlığının bilincine ulaşmayı ifade eder (Chen ve Starosta, 1998, s. 30). Kültürel farkındalığa ilişkin literatürde birçok modele rastlamak mümkündür. Parsons (Parsons, 1951, s. 67), Kuluck ve Strodbeck (Kuluckhohn ve Strodbeck, 1961, s. 11), Condon ve Yousef, Hall (Hall, 1976, s. 79), Hofstede, Schwartz gibi isimler kültürel farkındalık üzerine model geliştiren isimler arasında yer almaktadır. Bütün bu modellerin amacı küreselleşmeyle birlikte kültürel etkileşimin arttığı günümüz dünyasında Bennett’in de tabiriyle “İnkâr”dan “Bütünleşme”ye geçiş için bir yol bulmaktır.

Kültürlerarası duyarlılık konusu özellikle küreselleşmeyle birlikte ön plana çıkan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme sürecinin en büyük tetikleyicisi teknolojik gelişmeler olmuştur. Teknolojinin gelişmesi ulaşım, haberleşme ve iletişim alanlarında büyük bir etki meydana getirmiştir. Bu etkinin yansımaları ise özellikle kültür alanı üzerinde kendini göstermiştir. Radyo dalgalarının keşfinden sonra bilgi iletişim araçlarının hızla gelişmesi, akıllı telefonların yaygınlaşması, internet altyapısının kablosuz hale gelerek hızla yayılması sanal dünyanın kapılarını aralamıştır. İnternet altyapısının sunmuş olduğu bu sanal dünyada ise kültürlerin sunumunun yanı sıra kültürel karşılaşmalar hız kazanmıştır. Farklı kültürlerin sanal dünyadaki etkileşimi ile beraber ulaşım alanında meydana gelen teknolojik gelişmeler sayesinde ise kısa sürelerde kıtalar arası yolculuk yapma imkânı doğmuştur. Bu imkân sayesinde insanlar kültürel farklılıkların var olduğunu daha yakından tecrübe etme imkânı bulmuştur. Bu karşılaşmalar küreselleşme sürecinin kültürler üzerinde oluşturduğu derin etkiyi de gözler önüne sermiştir. Bu durum küreselleşme sürecinin sosyal ve ekonomik alanda getirmiş olduğu eşitsizlikleri de gündeme getirmiştir(Sotshangane, 2002, s. 227). Özellikle Sosyal alanda görünür olmaya başlayan bu eşitsizlikler ekonomik eşitsizliklerden bağımsız değildir. Küreselleşmeyle birlikte gelir dağılımında meydana gelen ekonomik eşitsizlikler bazı kültürlerin küresel dünya düzeninde zayıflamasına neden olurken bazı kültürlerin ise güçlenmesine neden olmuştur. Küreselleşmenin bugün tek tipleştirilmeye çalışılan batı modeli ise bunun en temel örneklerinden biridir. Küreselleşmeyi batı kültürüne bürünmek olarak algılamak küreselleşmenin doğasına aykırı görünmektedir. Küreselleşme olgusunu tek bir kültürün üstünlüğü olarak değil kültürlerin karşılıklı etkileşimi olarak görmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır(Sotshangane, 2002, s. 229).

Küreselleşme olgusunun yanı sıra kültürel etkileşimlerin meydana gelmesine etki eden önemli bir diğer faktör ise göçtür. Göç süreci kültürel karşılaşmaların derinden yaşandığı bir süreci ifade etmektedir. Bu nedenle kültürlerarası duyarlılık noktasında göç sürecinin etkilerinin dikkatli bir şekilde analiz edilmesi gerekir. Göç süreci birçok toplumsal problemleri de beraberinde getirmektedir(Köftürcü, 2017, s. 960). Bu problemler özellikle çatışma, uyum, entegrasyon, asimilasyon vb. sosyal süreçlerde kendini derinden hissettirmektedir. Beklendik kültürel karşılaşmaların yanı sıra özellikle göç yoluyla beklenmedik şekilde meydana gelen kültürel karşılaşmalar toplumlar için her zaman sorun olmuştur. Nitekim göç süreci insanların yalnızca bedenleri yer değiştirmesi anlamına gelmemektedir. Dil, din, ırk, müzik, sanat, edebiyat vb. bütün alanlarda yaşanan köklü karşılaşmaları ifade eder. Ortak değerleri taşımak ortak bilgi birikimine sahip olmak ortak payda da yaşamak uyum noktasında oldukça belirleyicidir. Fakat göç süreci genellikle kültürel farklılıkların ön planda olduğu bir süreci ifade ettiği için kültürel çatışmalar çoğu zaman kaçınılmaz olmaktadır. Kültürel farklılıklarla ön plana çıkan göç sürecinin etkilerinin en aza indirilmesi noktasında farklılıklarla birlikte var olmayı öngören kültürlerarası duyarlılık konusu bu noktada önem kazanmaktadır. Özellikle farklı dini kültürlerin karşılaşmaları necisinde ortaya çıkan çatışmanın boyutu kültürlerarası duyarlılıktan ve kültürel farklılıklara saygıdan bağımsız olduğu durumda akıl almaz noktalara ulaşabilmektedir. Din ve kültür temelli şiddet eğilimlerinin(Albayrak, 2010, s. 98) yaşanmaya başladığı durumda yaşam alanı oldukça daralmaktadır. Bu durum uyum ve bütünleşmeyi zorlaştırmaktadır. Bunun en bariz örneği bugün batıda kendini gösteren İslamofobik yönelimlerdir (Buehler, 2014, s. 139; Köftürcü, 2017, s. 965). Bu tür tutumlar kültürel etkileşimi sınırlandırmanın yanı sıra düşmanlaştırıcı yönelimlere de zemin hazırlamaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ VE AMACI

Araştırma, “Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyi nedir?” Problemini ele almayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyi nedir?
2. Cinsiyet ile kültürlerarası duyarlılık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Sınıf düzeyi ile kültürlerarası duyarlılık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. İkamet edilen bölge ile kültürlerarası duyarlılık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

5. Yerleşim yeri ile kültürlerarası duyarlılık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Mezun olunan lise ile kültürlerarası duyarlılık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu sorulara ilave olarak merak edilen aşağıdaki sorulara da yanıt aranmıştır.

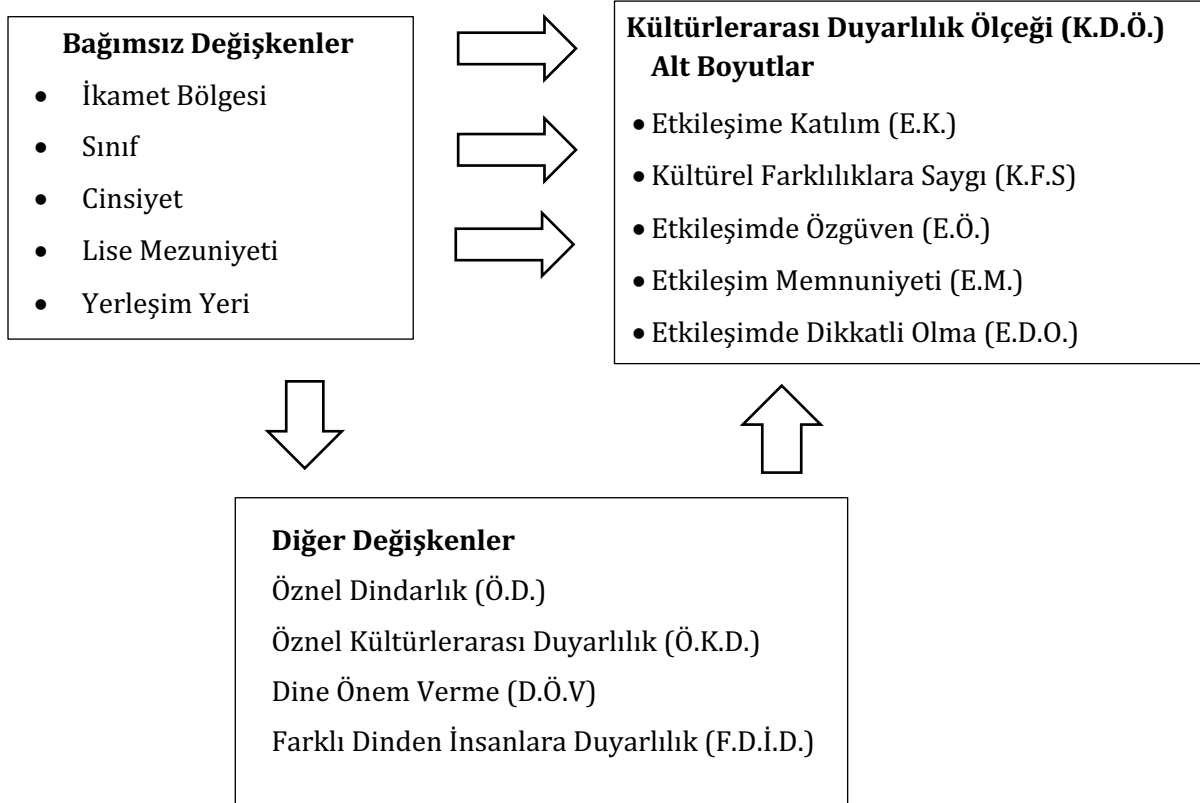
7. Kültürlerarası duyarlılık düzeyi ile dindarlık arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
8. Dine önem verme düzeyi ile kültürlerarası duyarlılık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
9. Farklı dinden insanlara duyarlılık düzeyi ile dindarlık arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3. YÖNTEM

3.1. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Chen ve Starosta tarafından geliştirilen (Chen ve Starosta, 2000) Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinin (Intercultural Sensitivity Scale) Bulduk ve arkadaşları tarafından Türkçeye uyarlanmış hali kullanılmıştır (Bulduk, Tosun ve Ardıç, 2011, s. 30). Ölçek toplam 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin 2, 4, 7, 9, 12, 15, 18, 20 ve 22 numaralı maddeleri ortalamalar alınmadan önce ters kodlanmıştır. Ölçek, "Etkileşime katılım" (7 madde), "Kültürel Farklılıklara Duyarlılık" (6 madde), "Etkileşimde Özgüven" (5 madde), "Etkileşim Memnuniyeti" (3 madde), "Etkileşimde Dikkatli Olma" (3 madde) olmak üzere toplam 5 boyuttan oluşmaktadır. Ölçek, tamamen katılıyorum (5), katılıyorum (4), kararsızım (3) katılmıyorum (2), kesinlikle katılmıyorum (1) seçeneklerinden oluşan 5'li likert tipi derecelendirmeye sahiptir. Bunun yanı sıra "1 hiç önemli değil" ile "10 çok önemli" arasında puanlama derecesine sahip sorularla "öznel dindarlık", "dine önem verme", "öznel kültürlerarası duyarlılık" ve "farklı dinden insanlara karşı duyarlılık" düzeyi tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu araştırmada Cronbach's Alpha değeri, 855 olarak bulunmuştur.

3.2. Araştırmanın Modeli

3.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklemini 2020-2021 yılında Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma toplam 1600 kişilik evren içerisinde 547 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Örneklemin cinsiyete göre dağılımı tablo 1'de gösterildiği gibidir.

Tablo 1. "Cinsiyete Göre Dağılım"

Cinsiyet	Kişi Sayısı	Oran (%)
Kadın	423	77,3
Erkek	124	22,7
Toplam	547	100

Araştırma örnekleminin belirlenmesinde tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılar farklı sınıf düzeylerinden seçilmiştir. Katılımcıların sınıflara göre dağılımı tablo 2'de gösterildiği gibidir.

Tablo 2. "Sınıflara Göre Dağılım"

Sınıf	Kişi Sayısı	Oran (%)
1. Sınıf	155	28,3
2. Sınıf	120	21,9
3. Sınıf	134	24,5
4. Sınıf	56	10,2
Hazırlık	82	15,0
Toplam	547	100

Tablo 2'de görüldüğü üzere 1. sınıf düzeyinde 155, 2. sınıf düzeyinde 120, 3. sınıf düzeyinde 134, 4. sınıf düzeyinde 56, hazırlık sınıfı düzeyinde ise 82 olmak üzere toplam 547 katılımcı bulunmaktadır.

3.4. Verilerin Çözümlemesinde Kullanılan Teknikler

Ölçek ve ölçek alt boyutlarının cinsiyet ile ilişkisel analizinde t-testi, ikamet bölgesi, yerleşim yeri, lise mezuniyeti ve sınıf düzeyi ile ilişkisel analizinde tek yönlü Anova, öznel dindarlık, öznel kültürlerarası duyarlılık, dine önem verme ve farklı dinden insanlara duyarlılık ile ilişkisel analizinde ise normal dağılım gösterdiği için "Pearson Korelasyon" analizi kullanılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Tablo 3. "Ölçeklerin Cinsiyete Göre Analizi (Bağımsız Gruplar T Testi)"

Ölçekler	Cinsiyet	N	\bar{X}	Std. S.	Std. Hata Ort.	*p
K.D.Ö. (5 Boyut)	Kadın	423	4,07	,374	,018	,057
	Erkek	124	4,00	,412	,037	
E.K. (1. Boyut)	Kadın	423	4,15	,465	,023	,020*
	Erkek	124	4,04	,481	,043	
K.F.S. (2. Boyut)	Kadın	423	4,35	,450	,022	,009*
	Erkek	124	4,23	,525	,047	

Ölçekler	Cinsiyet	N	\bar{X}	Std. S.	Std. Hata Ort.	*p
E.Ö. (3. Boyut)	Kadın	423	3,71	,631	,031	,855
	Erkek	124	3,72	,640	,057	
E.M. (4. Boyut)	Kadın	423	4,14	,619	,030	,484
	Erkek	124	4,10	,621	,056	
E.D.O. (5. Boyut)	Kadın	423	3,87	,464	,023	,224
	Erkek	124	3,81	,507	,046	
Ö.D.	Kadın	423	6,38	1,730	,084	,047*
	Erkek	124	6,80	2,130	,191	
Ö.K.D.	Kadın	423	8,44	1,464	,071	,005*
	Erkek	124	7,99	1,837	,165	
D.Ö.V.	Kadın	423	8,86	1,656	,081	,685
	Erkek	124	8,93	1,721	,155	
F.D.İ.D.	Kadın	423	7,40	2,265	,110	,490
	Erkek	124	7,56	2,228	,200	

*p<0,05 düzeyinde anlamlı

Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık (5 Boyutlu) ölçeğinden aldığı ortalama puan 5 üzerinden 4,06'dır. Bu rakama göre Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Tablo 3'e bakıldığında cinsiyet değişkenine göre kadın ve erkek katılımcılar arasında kültürlerarası duyarlılık (5 Boyutlu), etkileşimde özgüven (3. Boyut), etkileşim memnuniyeti (4. Boyut), etkileşimde dikkatli olma (5. Boyut), dine önem verme ve farklı dinden insanlara duyarlılık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir (p>0,05). Bunun yanı sıra yine cinsiyet değişkenine göre etkileşime katılım (1. Boyut), kültürel farklılıklara saygı, öznel dindarlık ve öznel kültürlerarası duyarlılık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (p<0,05). Analiz sonucuna göre kadınların etkileşime katılım (1. Boyut), kültürel farklılıklara saygı (2. Boyut) ve öznel kültürlerarası duyarlılık düzeyinde erkeklere oranla daha yüksek puanlar aldığı görülmektedir. Öznel dindarlık düzeyinde ise erkek katılımcıların kadınlara göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür.

Tablo 4. "Ölçeğin Sınıf Düzeyine Göre Analizi (Tek Yönlü Anova)"

Ölçek	Grup	N	\bar{X}	Std. S.	VK	S. S	df	Mean S.	F	*p	Tukey
K.D.Ö. (5 Boyut)	1. Sınıf	155	4,08	,354	Gruplar arası	,946	4	,237	1,612	,170	
	2. Sınıf	120	4,05	,359	Grup içi	79,511	542	,147			
	3. Sınıf	134	4,10	,384	Toplam	80,457	546				
	4. Sınıf	56	3,98	,408							
	Hazırlık	82	4,00	,447							
	Toplam	547	4,06	,384							
E.K. (1. Boyut)	1. Sınıf	155	4,13	,464	Gruplar arası	1,220	4	,305	1,381	,239	
	2. Sınıf	120	4,15	,459	Grup içi	119,70	542	,221			
	3. Sınıf	134	4,17	,451	Toplam	120,92	546				
	4. Sınıf	56	4,07	,442							
	Hazırlık	82	4,03	,540							
	Toplam	547	4,13	,471							

Ölçek	Grup	N	\bar{X}	Std. S	VK	S. S	df	Mean S.	F	*p	Tukey
K.F.S. (2. Boyut)	1. Sınıf	155	4,42	,430	Gruplar arası	3,487	4	,872	4,026	,003	
	2. Sınıf	120	4,27	,427	Grup içi	117,34	542	,216			(1-4),
	3. Sınıf	134	4,37	,460	Toplam	120,82	546				(3-4)
	4. Sınıf	56	4,17	,472							
	Hazırlık	82	4,27	,573							
	Toplam	547	4,33	,470							
E.Ö. (3. Boyut)	1. Sınıf	155	3,70	,632	Gruplar arası	1,281	4	,320	,800	,525	
	2. Sınıf	120	3,68	,613	Grup içi	216,94	542	,400			
	3. Sınıf	134	3,78	,655	Toplam	218,23	546				
	4. Sınıf	56	3,74	,608							
	Hazırlık	82	3,63	,641							
	Toplam	547	3,71	,632							
E.M. (4. Boyut)	1. Sınıf	155	4,09	,611	Gruplar arası	2,058	4	,514	1,346	,252	
	2. Sınıf	120	4,15	,629	Grup içi	207,10	542	,382			
	3. Sınıf	134	4,22	,632	Toplam	209,16	546				
	4. Sınıf	56	4,05	,674							
	Hazırlık	82	4,09	,549							
	Toplam	547	4,13	,619							
E.D.O. (5. Boyut)	1. Sınıf	155	3,92	,469	Gruplar arası	2,020	4	,505	2,269	,061	
	2. Sınıf	120	3,86	,391	Grup içi	120,63	542	,223			
	3. Sınıf	134	3,81	,495	Toplam	122,65	546				
	4. Sınıf	56	3,73	,540							
	Hazırlık	82	3,91	,497							
	Toplam	547	3,86	,474							

*p<0,05 düzeyinde anlamlı

Tablo 4'te ölçeğin sınıf düzeyine göre analizine yer verilmiştir. Tabloya göre kültürlerarası duyarlılık ölçeğinin tümünden alınan puanlara göre aritmetik ortalama puanı 1. sınıflar için 4,08, 2. sınıflar için 4,05, 3. sınıflar için 4,10, 4. sınıflar için 3,98 ve hazırlık sınıfları için 4,00 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin etkileşime katılım alt boyutunda ise aritmetik ortalama puanı 1. sınıflar için 4,13, 2. sınıflar için 4,15, 3. sınıflar için 4,17 4. sınıflar için 4,07 ve hazırlık sınıfları için 4,03 olduğu tespit edilmiştir. Kültürel farklılıklara saygı olan 2. boyutunda ise 1. sınıflar için 4,44, 2. sınıflar için 4,27, 3. sınıflar için 4,37, 4. sınıflar için 4,17 ve hazırlık sınıfları için 4,27 olduğu etkileşime katılım boyutunda 1. sınıflar için 3,70, 2. sınıflar için 3,68, 3. sınıflar için 3,78, 4. sınıflar için 3,63 ve hazırlık sınıfları için 3,71 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin 4. boyutu olan etkileşim memnuniyeti boyutunda ise 1. sınıflar için 4,09, 2. sınıflar için 4,15, 3. sınıflar için 4,22, 4. sınıflar için 4,05 ve hazırlık sınıfları için 4,09 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin son boyutu olan etkileşimde dikkatli olma boyutunda ise aritmetik ortalama puanı 1. Sınıflar için 3,92, 2. Sınıflar için 3,86, 3. Sınıflar için 3,81, 4. Sınıflar için 3,73 ve hazırlık sınıfları için 3,91 olduğu tespit edilmiştir.

Tabloya göre yapılan tek yönlü Anova analizi sonuçlarına göre kültürlerarası duyarlılık (5 boyutlu), etkileşime katılım (1. Boyut), etkileşimde özgüven (3. Boyut), etkileşim memnuniyeti (4. Boyut), etkileşimde dikkatli olma (5. Boyut) boyutlarında sınıf düzeyinde anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir (p>0,05). Bunun yanı sıra kültürlerarası farklılıklara saygı (2. Boyut) boyutunda sınıf düzeyinde anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir (p<0,05). Yapılan Tukey testi sonuçlarına göre kültürel farklılıklara saygı düzeyi 1.-4., 3.-4. sınıflar düzeyinde farklılaşmaktadır. Kültürel farklılıklara saygı boyutundan alınan puanlara bakıldığında 4. sınıfların 1. ve 3. Sınıflara göre daha az puan aldıkları tespit edilmiştir.

Tablo 5. “Ölçeğin İkamet Bölgesine Göre Analizi Tek Yönlü Anova)”

Ölçek	Grup	N	\bar{X}	Std. S.	VK	S. S	df	Mean S.	F	*p	LSD
KD.Ö. (5 Boyut)	1. Akdeniz	412	4,04	,382	Gruplar arası	1,709	5	,342	2,348	,040	
	2. Ege	3	4,42	,150	Grup içi	78,749	541	,146			
	3. Karadeniz	2	4,21	,059	Toplam	80,457	546				
	4. İç Anadolu	15	3,90	,413							(1-5),
	5. Doğu A.	25	4,22	,344							(2-4),
	6. Güneydoğu A.	90	4,09	,390							(4-5),
	Toplam	547	4,06	,384							
E.K. (1. Boyut)	1. Akdeniz	412	4,11	,475	Gruplar arası	1,649	5	,330	1,496	,189	
	2. Ege	3	4,29	,286	Grup içi	119,27	541	,220			
	3. Karadeniz	2	4,07	,101	Toplam	120,92	546				
	4. İç Anadolu	15	3,95	,388							
	5. Doğu A.	25	4,32	,429							
	6. Güneydoğu A.	90	4,16	,472							
	Toplam	547	4,13	,471							
K.F.S. (2. Boyut)	1. Akdeniz	412	4,31	,468	Gruplar arası	2,741	5	,548	2,51	,029	
	2. Ege	3	4,61	,255	Grup içi	118,08	541	,218			
	3. Karadeniz	2	4,75	,354	Toplam	120,82	546				
	4. İç Anadolu	15	4,04	,533							(1-4),
	5. Doğu A.	25	4,50	,425							(3-4),
	6. Güneydoğu A.	90	4,36	,468							(5-4),
	Toplam	547	4,33	,470							(6-4)
E.Ö. (3. Boyut)	1. Akdeniz	412	3,68	,621	Gruplar arası	3,974	5	,795	2,007	,076	
	2. Ege	3	4,47	,503	Grup içi	214,256	541	,396			
	3. Karadeniz	2	3,90	,424	Toplam	218,230	546				
	4. İç Anadolu	15	3,60	,646							
	5. Doğu A.	25	3,90	,827							
	6. Güneydoğu A.	90	3,79	,606							
	Toplam	547	3,71	,632							
E.M. (4. Boyut)	1. Akdeniz	412	4,13	,595	Gruplar arası	2,550	5	,510	1,335	,248	
	2. Ege	3	4,11	,192	Grup içi	206,616	541	,382			
	3. Karadeniz	2	4,83	,236	Toplam	209,166	546				
	4. İç Anadolu	15	4,02	,541							
	5. Doğu A.	25	4,35	,581							
	6. Güneydoğu A.	90	4,08	,742							
	Toplam	547	4,13	,619							
E.D.O. (5. Boyut)	1. Akdeniz	412	3,84	,482	Gruplar arası	2,509	5	,502	2,260	,047	
	2. Ege	3	4,56	,385	Grup içi	120,1	541	,222			(1-2),
	3. Karadeniz	2	3,33	,471	Toplam	122,6	546				(3-2),
	4. İç Anadolu	15	3,87	,414							(4-2),
	5. Doğu A.	25	3,83	,362							(5-2),
	6. Güneydoğu A.	90	3,92	,455							(6-2)
	Toplam	547	3,86	,474							

*p<0,05 düzeyinde anlamlı

Tablo 5'te ölçeğin ikamet edilen bölgeye göre analizine yer verilmiştir. Tabloya göre ölçeğin tümünden alınan puanlara göre aritmetik ortalama Akdeniz için 4,14, Ege için 4,42, Karadeniz için 4,21, İç Anadolu için 3,90, Doğu Anadolu için 4,22 ve Güneydoğu Anadolu için 4,09 olarak tespit edilmiştir. Etkileşime katılım boyutuna göre aritmetik ortalama puanları Akdeniz 4,14, Ege 4,29, Karadeniz 4,07, İç Anadolu 3,95, Doğu Anadolu 4,32, Güneydoğu Anadolu 4,16 olarak kültürel farklılıklara saygı için Akdeniz 4,31, Ege 4,61, Karadeniz 4,75, İç Anadolu 4,04, Doğu Anadolu 4,50, Güneydoğu Anadolu 4,36 olarak etkileşimde özgüven boyutu için Akdeniz 3,68, Ege 4,47, Karadeniz 3,90, İç Anadolu 3,60, Doğu Anadolu 3,90, Güneydoğu Anadolu 3,79 olarak etkileşim memnuniyeti boyutu için Akdeniz 4,13, Ege 4,11, Karadeniz 4,83, İç Anadolu 4,02, Doğu Anadolu 4,35, Güneydoğu Anadolu 4,08 olarak etkileşimde dikkatli olma boyutunda ise Akdeniz 3,84, Ege 4,56, Karadeniz 3,33, İç Anadolu 3,87, Doğu Anadolu 3,83 ve Güneydoğu Anadolu için 3,92 olarak tespit edilmiştir.

Yapılan tek yönlü Anova analizi sonuçlarına göre ikamet bölgesine göre etkileşime katılım, etkileşimde özgüven ve etkileşim memnuniyeti boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşma tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Bunun yanı sıra kültürlerarası duyarlılık (5 boyutlu), kültürel farklılıklara saygı ve etkileşimde dikkatli olma boyutlarında ikamet edilen bölgeye göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma tespit edilmiştir ($p<0,05$). Yapılan LSD analizi sonucuna göre kültürlerarası duyarlılık (5 boyutlu) düzeyinin Akdeniz ve Doğu Anadolu bölgelerine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Doğu Anadolu bölgesinde ikamet eden öğrencilerin Akdeniz bölgesinde ikamet eden öğrencilere göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür. Bunun yanı sıra yine LSD analizi sonuçlarına göre Ege ve İç Anadolu bölgeleri ile İç Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri arasında da anlamlı düzeyde bir farklılaşma görülmüştür. Buna göre Ege ve Doğu Anadolu bölgesinde ikamet eden öğrencilerin İç Anadolu bölgesinde ikamet eden öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Kültürel farklılıklara saygı boyutunda ise yine yapılan LSD analizi sonuçlarına göre İç Anadolu bölgesinin diğer bölgelere göre farklılaştığı tespit edilmiştir. İç Anadolu bölgesinde ikamet eden öğrenciler diğer bölgelerde ikamet eden öğrencilere göre daha düşük puan almıştır. LSD analizi sonuçlarına göre etkileşimde dikkatli olma boyutunda ise ege bölgesi diğer bölgelere göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Ege bölgesinde ikamet eden öğrencilerin diğer bölgelerde ikamet eden öğrencilere göre daha yüksek puanlar aldıkları tespit edilmiştir.

Tablo 6. "Ölçeğin Yerleşim Yerine Göre Analizi (Tek Yönlü Anova)"

Ölçek	Grup	N	\bar{X}	Std.S.	VK	S.S	df	Mean S.	F	*p	Tukey
KD.Ö. (5 Boyut)	1.İl	272	4,06	,392	Gruplar arası	,480	3	,160	1,086	,354	
	2.İlçe	164	4,09	,389	Grup içi	79,97	543	,147			
	3.Kasaba	9	3,98	,385	Toplam	80,45	546				
	4.Köy	102	4,00	,351							
	Toplam	547	4,06	,384							
E.K. (1. Boyut)	1.İl	272	4,13	,498	Gruplar arası	,174	3	,058	,260	,854	
	2.İlçe	164	4,13	,474	Grup içi	120,7	543	,222			
	3.Kasaba	9	4,00	,429	Toplam	120,9	546				
	4.Köy	102	4,11	,391							
	Toplam	547	4,13	,471							
K.F.S. (2. Boyut)	1.İl	272	4,31	,460	Gruplar arası	,288	3	,096	,433	,729	
	2.İlçe	164	4,36	,496	Grup içi	120,5	543	,222			
	3.Kasaba	9	4,26	,494	Toplam	120,8	546				
	4.Köy	102	4,32	,459							
	Toplam	547	4,33	,470							

Ölçek	Grup	N	\bar{X}	Std.S.	VK	S.S	df	MeanS.	F	*p	Tukey
E.Ö. (3. Boyut)	1.İl	272	3,75	,637	Gruplararası	4,486	3	1,495	3,799	,010	
	2.İlçe	164	3,76	,616	Grupiçi	213,7	543	,394			
	3.Kasaba	9	3,58	,587	Toplam	218,2	546				
	4.Köy	102	3,53	,624							(1-4),
	Toplam	547	3,71	,632							(2-4)
E.M. (4. Boyut)	1.İl	272	4,19	,604	Gruplararası	3,548	3	1,183	3,123	,026	
	2.İlçe	164	4,14	,615	Grupiçi	205,6	543	,379			
	3.Kasaba	9	4,04	,455	Toplam	209,1	546				
	4.Köy	102	3,97	,656							(1-4)
	Toplam	547	4,13	,619							
E.D.O. (5. Boyut)	1.İl	272	3,78	,477	Gruplararası	3,059	3	1,020	4,629	,003	
	2.İlçe	164	3,92	,467	Grupiçi	119,5	543	,220			
	3.Kasaba	9	4,00	,408	Toplam	122,6	546				
	4.Köy	102	3,94	,456							(1-2),
	Toplam	547	3,86	,474							(1-4)

*p<0,05 düzeyinde anlamlı

Tablo 6'da ölçeğin yerleşim yerine göre analizine yer verilmiştir. Tabloya göre ölçeğin tümünden alınan puanlara göre aritmetik ortalamalar il için 4,06, ilçe için 4,09, kasaba için 3,98 ve köy için 4,00 olarak tespit edilmiştir. Etkileşime katılım boyutuna göre aritmetik ortalama puanları: İl 4,13, ilçe 4,13, kasaba 4,00, köy 4,11 olarak tespit edilmiştir. Kültürel farklılıklara saygı boyutu için il 4,31, ilçe 4,36, kasaba 4,26, köy 4,32 olarak etkileşimde özgüven boyutu için il 3,75, ilçe 3,76, kasaba 3,58, köy 3,53 olarak etkileşim memnuniyeti boyutu için il 4,19, ilçe 4,14, kasaba 4,04, köy 3,97 olarak etkileşimde dikkatli olma boyutu için ise il 3,78, ilçe 3,92, kasaba 4,00, köy 3,94 olarak tespit edilmiştir.

Yapılan tek yönlü Anova analizi sonuçlarına göre kültürlerarası duyarlılık (5 boyutlu), etkileşime katılım ve kültürel farklılıklara saygı boyutlarında yerleşim yerine göre anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir (p>0,05). Etkileşimde özgüven, etkileşim memnuniyeti ve etkileşimde dikkatli olma boyutlarında yerleşim yerine göre anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir (p<0,05). Yapılan Tukey analizi sonuçlarına göre etkileşimde özgüven boyutunda köy, il ve ilçeye göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Köy yerinde ikamet eden öğrencilerin il ve ilçede ikamet eden öğrencilere göre daha düşük puanlar aldıkları tespit edilmiştir. Tukey analizi sonuçlarında göre etkileşim memnuniyeti boyutunda köy ve il farklılaşmaktadır. Köyde ikamet eden öğrencilerin ilde ikamet eden öğrencilere göre daha düşük puanlar aldıkları tespit edilmiştir. Yine Tukey analizi sonuçlarına göre etkileşimde dikkatli olma boyutunda il, diğer yerleşim yerlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. İlde ikamet eden öğrencilerin diğer bölgelerde ikamet eden öğrencilere göre daha düşük puanlar aldıkları tespit edilmiştir.

Tablo 7. "Ölçeğin Mezun Olunan Liseye Türüne Göre Analizi (Tek Yönlü Anova)"

Ölçek	Grup	N	\bar{X}	Std.S.	VK	S.S	df	MeanS	F	*p	Posth
KD.Ö. (5 Boyut)	1.İHL	321	4,03	,384	Gruplararası	1,25	5	,252	1,720	,128	
	2.MeslekL.	29	4,04	,422	Grupiçi	79,198	541	,146			
	3.AnadoluL.	133	4,12	,388	Toplam	80,457	546				
	4.DüzLise	55	4,06	,348							
	5.ÖzelLise	2	3,75	,118							
	6.AçıkLise	7	4,24	,330							
	Toplam	547	4,06	,384							

Ölçek	Grup	N	\bar{X}	Std.S	VK	S.S	df	MeanS	F	*p	Posth
EK (1.Boyut)	1.İHL	321	4,09	,477	Gruplararası	1839	5	,368	1,671	,140	
	2.MeslekL.	29	4,09	,587	Grupiçi	119,08	541	,220			
	3.AnadoluL.	133	4,22	,452	Toplam	120,92	546				
	4.DüzLise	55	4,14	,408							
	5.ÖzelLise	2	3,86	,000							
	6.AçıkLise	7	4,27	,354							
	Toplam	547	4,13	,471							
KFS (2.Boyut)	1.İHL	321	4,32	,467	Gruplararası	,682	5	,136	,614	,689	
	2.MeslekL.	29	4,34	,424	Grupiçi	120,14	541	,222			
	3.AnadoluL.	133	4,36	,483	Toplam	120,82	546				
	4.DüzLise	55	4,25	,497							
	5.ÖzelLise	2	4,25	,354							
	6.AçıkLise	7	4,48	,424							
	Toplam	547	4,33	,470							
EÖ (3.Boyut)	1.İHL	321	3,66	,630	Gruplararası	3,936	5	,787	1,987	,079	
	2.MeslekL.	29	3,62	,706	Grupiçi	214,29	541	,396			
	3.AnadoluL.	133	3,80	,626	Toplam	218,23	546				
	4.DüzLise	55	3,83	,595							
	5.ÖzelLise	2	3,00	,000							
	6.AçıkLise	7	3,83	,637							
	Toplam	547	3,71	,632							
EM (4.Boyut)	1.İHL	321	4,10	,618	Gruplararası	3,861	5	,772	2,035	,072	
	2.MeslekL.	29	4,17	,582	Grupiçi	205,30	541	,379			
	3.AnadoluL.	133	4,18	,618	Toplam	209,16	546				
	4.DüzLise	55	4,12	,633							
	5.ÖzelLise	2	3,50	,236							
	6.AçıkLise	7	4,71	,488							
	Toplam	547	4,13	,619							
E.D.O. (5.Boyut)	1.İHL	321	3,85	503	Gruplararası	,545	5	,109	,483	,789	
	2.MeslekL.	29	3,89	474	Grupiçi	122,1	541	,226			
	3.AnadoluL.	133	3,90	412	Toplam	122,6	546				
	4.DüzLise	55	3,80	377							
	5.ÖzelLise	321	3,85	503							
	6.AçıkLise	29	3,89	474							
	Toplam	133	3,90	412							

*p<0,05 düzeyinde anlamlı

Tablo 7’de ölçeğin mezun olunan lise türüne göre analizine yer verilmiştir. Tabloya göre ölçeğin tümünden alınan puanlara göre aritmetik ortalama puanları İHL (imam hatip lisesi) için 4,03, meslek lisesi için 4,04, Anadolu lisesi için 4,12, düz lise için 4,16, özel lise için 3,75, açık lise için 4,24 olarak tespit edilmiştir. Etkileşime katılım boyutuna göre aritmetik ortalama puanları İHL 4,09, meslek lisesi 4,09, Anadolu lisesi 4,22, düz lise 4,14, özel lise 3,86, açık lise 4,27 olarak kültürel farklılıklara saygı boyutunda İHL 4,32, meslek lisesi 4,34, Anadolu lisesi 4,36, düz lise 4,25, özel lise 4,25, açık lise 4,48 olarak etkileşimde özgüven boyutunda İHL 3,66, meslek lisesi 3,62, Anadolu lisesi 3,80, düz lise 3,83, özel lise 3,00, açık lise 3,83 olarak etkileşim memnuniyeti

boyutunda İHL 4,10, meslek lisesi 4,17, Anadolu lisesi 4,18, düz lise 4,12, özel lise 3,50, açık lise 4,71 olarak etkileşimde dikkatli olma boyutunda ise İHL 3,85, meslek lisesi 3,89, Anadolu lisesi 3,90, düz lise 3,80, özel lise 3,85, açık lise 3,89 olarak tespit edilmiştir. Tek yönlü Anova analizi sonuçlarına göre ölçekten alınan puanların mezun olunan lise türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

Tablo 8. “Ölçekler Arasındaki Korelasyon Katsayıları”

Ölçekler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. K.D.Ö. (5 Boyut)	1						-,013	-,017		,275**
2. E.K. (1. Boyut)		1					-,097*	-,075		
3. K.F.S. (2. Boyut)			1				-,005	-,003		
4. E.Ö. (3. Boyut)				1			,019	-,002		
5. E.M. (4. Boyut)					1		,103*	,020		
6. E.D.O. (5. Boyut)						1	-,022	,046		
7. Ö.D.							1		,130**	,085*
8. D.Ö.V.								1	,131**	-,066
9. Ö.K.D.									1	
10. F.D.İ.D.										1

* $p<.05$ ** $p<.01$

Ölçekler arasındaki ilişkileri tespit edebilmek adına korelasyon analizinden istifade edilmiştir. Ölçekler arasındaki korelasyon değerleri Tablo 8’de gösterildiği gibidir. Tablo 8’de ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları verilmiştir. Tabloya göre kültürlerarası duyarlılık (5 boyut) ile öznel dindarlık arasında anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmemiştir ($r=-,013$; $p>0,05$). Tabloda görüldüğü üzere etkileşime katılım (1. boyut) ile öznel dindarlık arasında negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir ($r=-,097$; $p<0,05$). Bir diğer ifadeyle öznel dindarlık düzeyi arttıkça etkileşime katılım düzeyi azalmaktadır. Kültürel farklılıklara saygı (2. boyut) ile öznel dindarlık arasında anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmemiştir ($r=-,005$; $p>0,05$). Etkileşimde özgüven (3. boyut) ile öznel dindarlık arasında anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmemiştir ($r=,019$; $p>0,05$). Etkileşim memnuniyeti (4. Boyut) ile öznel dindarlık arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,103$; $p<0,05$). Etkileşim memnuniyeti arttıkça öznel dindarlık düzeyi yükselmektedir. Etkileşimde dikkatli olma (5. boyut) ile öznel dindarlık arasında anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmemiştir ($r=-,022$; $p>0,05$). Kültürlerarası duyarlılık (5 boyut) ve alt boyutları ile dine önem verme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Kültürlerarası duyarlılık (5 boyut) ile farklı dinden insanlara karşı duyarlılık düzeyi arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,275$; $p<0,01$). Kültürlerarası duyarlılık düzeyi arttıkça farklı dinden insanlara karşı duyarlılık düzeyi de artış göstermektedir. Öznel dindarlık ile öznel kültürlerarası duyarlılık düzeyleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,130$; $p<0,01$). Öznel dindarlık düzeyi arttıkça öznel kültürlerarası duyarlılık düzeyi de artış göstermektedir. Öznel dindarlık düzeyi ile farklı dinden insanlara karşı duyarlılık düzeyi arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=,131$; $p<0,01$). Dine önem verme düzeyi arttıkça öznel kültürlerarası duyarlılık düzeyi de artış göstermektedir. Dine önem verme düzeyi ile farklı dinden insanlara karşı duyarlılık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($r=-,066$; $p>0,05$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda dikkate değer sonuçlar elde edilmiştir. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyinin oldukça yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. DKAB ve İHL meslek dersleri öğretmen adayları üzerine yaptığı araştırmada Göküş, benzer şekilde öğretmen adaylarının çokkültürlülük algılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır(Göküş, 2020, s. 120). Cinsiyete göre kültürlerarası duyarlılık (5 boyutlu) düzeyinden anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra ölçeğin etkileşime katılım (1. boyut) boyutunda cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma tespit edilmiştir. Etkileşime katılım düzeyinde kadınlar erkeklere oranla daha yüksek puanlar almışlardır. Bu durumun birçok nedeni olmakla birlikte kadınların erkeklere nazaran sohbet ve iletişime daha fazla önem vermesi etkileşime katılım düzeylerinin yüksek çıkmasında önemli bir etken olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra kültürel farklılıklara saygı (2. boyut) boyutunda da kadınlar erkeklere göre daha yüksek puanlar almışlardır. Öznel dindarlık düzeyinde ise erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha yüksek puanlar aldıkları tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalarda genel olarak kadınların erkeklere oranla daha dindar olduğuna işaret edilmektedir(Şentepe ve Güven, 2015, s. 35). Özbolat ise yaptığı araştırmada öznel dindarlıkla cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşma tespit etmemiştir(Özbolat, 2017, s. 163). Bizim araştırmamızda erkeklerin kadınlara nazaran daha dindar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Burada şunun ifade edilmesi gerekmektedir ki yapılan araştırmada öznel dindarlığa ilişkin bilgiler toplanmıştır bu nedenle farklı ölçekler kullanılarak yapılan araştırmalarda elbette ki farklı sonuçlar elde edilebilir. Kadınların mı yoksa erkeklerin mi daha dindar olduğu meselesi ölçeğin farklılığına, dindarlığın çeşitliliğine ve örneklem grubunun özelliğine bağlı olarak değişmesi kaçınılmaz olmaktadır(Yapıcı, 2016, s. 113). Dine önem verme düzeyinde ise kadınların erkeklere göre daha yüksek puanlar aldığı tespit edilmiştir. Öznel kültürlerarası duyarlılık düzeyinde ise kadınların erkeklere göre daha yüksek puanlar aldığı tespit edilmiştir.

Kültürlerarası duyarlılık (5 boyutlu) düzeyinde sınıflar arasında anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir. Yalnızca kültürel farklılıklara saygı alt boyutunda 4. Sınıf öğrencileri diğer öğrencilere nazaran daha düşük puanlar almıştır. İkamet edilen bölgelere göre kültürlerarası duyarlılık düzeyinde (5 boyutlu) anlamlı bir farklılaşma tespit edilmiştir. İç Anadolu bölgesinde ikamet eden öğrencilere göre diğer bölgelerde ikamet eden öğrencilerin puanları daha yüksektir. İç Anadolu bölgesinin diğer bölgelere göre daha homojen bir toplum yapısına sahip olmasından dolayı kültürel karşılaşmalar diğer bölgelere nazaran daha kısıtlı olabilmektedir. Bu nedenle kültürel karşılaşmaları daha sık yaşayan bölgelerde ikamet eden öğrencilerin daha yüksek puanlar almaları normal karşılanabilir. Kültürel farklılıklara saygı boyutunda da yine İç Anadolu bölgesi diğer bölgelere göre farklılaşmaktadır. İç Anadolu bölgesinde ikamet eden öğrencilerin almış oldukları puanların ortalaması diğer bölgelerde ikamet eden öğrencilerin ortalamalarından daha düşüktür. Benzer yorum bu durum için de geçerlidir. Etkileşimde dikkatli olma alt boyutunda ise Ege bölgesinde ikamet eden öğrencilerin puanları diğer bölgelerde ikamet eden öğrencilerin puanlarına göre daha yüksektir. Bunun da nedeninin ege bölgesinin toplumsal yapısının heterojen bir özellik göstermesinden kaynaklı olduğu söylenebilir. Bölgede kültürel karşılaşmalar sıklıkla yaşanmaktadır. Bu nedenle insanlar farklılıklarla yaşamayı öğrenmek durumunda kalmaktadırlar. Bu da onların dünya görüşünü önemli ölçüde etkilemektedir. Yerleşim yerine göre ise kültürlerarası duyarlılık (5 boyut) düzeyinde anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir. Fakat etkileşimde özgüven boyutunda köy yerinde ikamet eden öğrencilerin il, ilçe ve kasabada ikamet eden öğrencilere göre daha düşük puanlar aldıkları tespit edilmiştir. Bunun en önemli nedeni köyün kapalı bir toplum yapısına sahip olmasıdır. Kültürel karşılaşmalar diğer yerleşim yerlerine göre daha az yaşanmaktadır. Bu nedenle köy yerinde ikamet eden öğrencilerin etkileşimde özgüven sorunu yaşaması kaçınılmaz olmaktadır. Yine etkileşim memnuniyeti boyutunda da köy yerinde ikamet eden öğrencilerin almış oldukları puanlar diğer yerleşim yerlerinde yaşayan öğrencilerin almış oldukları puanlardan daha düşüktür. Etkileşimde dikkatli olma boyutunda ise ilde ikamet eden öğrencilerin almış oldukları puanlar diğer yerleşim bölgelerinde ikamet eden öğrencilerin almış oldukları puanlardan daha düşüktür. Bunun nedenine ilişkin kesin bir şey söylenemese de diğer yaşam alanlarına nazaran kentsel yaşamın

insanlar arasındaki samimi ve sıcak ilişkileri azaltmasının bu durumun yaşanmasında etkili olduğu söylenebilir. Mezun olunan lise türüne göre ise kültürlerarası duyarlılık düzeyinde anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

Yapılan istatistiksel incelemeler neticesinde kültürlerarası duyarlılık ve dindarlık ilişkisine dair merak edilen sorulara ilişkin olarak da dikkate değer sonuçlar elde edilmiştir. Öznel kültürlerarası duyarlılık düzeyi ile öznel dindarlık arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Öznel dindarlık düzeyi arttıkça öznel kültürlerarası duyarlılık düzeyi artış göstermektedir. Buradan hareketle kültürlerarası duyarlılık için dinin işlevsel bir konumda bulunduğu söylenebilir. Dine önem verme düzeyi ile öznel dindarlık düzeyi arasında da pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Dine önem verme düzeyi arttıkça öznel dindarlık düzeyi de artmaktadır. Bunun yanı sıra kültürlerarası duyarlılık düzeyi (5 boyutlu) ile öznel dindarlık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Hemşireler üzerine yaptıkları araştırmada Bakan ve Yıldız, kültürlerarası duyarlılık düzeyi ile dini yönelim arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir (Bakan ve Yıldız, 2021, s. 185). Etkileşime katılım (1. boyut) düzeyi ile öznel dindarlık arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Öznel dindarlık arttıkça etkileşime katılım düzeyi azalmaktadır. Dinin muhafazakârlık boyutunun bu noktada ön plana çıktığı söylenebilir. Dinin belirlediği sınırlar çerçevesinde insanlar iletişim kurmayı tercih edebilmektedirler. Kültürel farklılıklara saygı, etkileşimde özgüven ve etkileşimde dikkatli olma boyutları ile öznel dindarlık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Öznel dindarlıkla farklı dinden insanlara karşı duyarlılık düzeyi arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Dinin bu noktada da işlevsel bir konumda olduğu ifade edilebilir. Buradan hareketle Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin konuya tekeli bir bakışla yaklaşmadığı rahatlıkla görülebilmektedir. Bunun yanı sıra öznel dindarlık düzeyi arttıkça farklı dinden insanlara karşı duyarlılık düzeyi de artmaktadır. Benzer yorum bu durum için de geçerlidir. Dine önem verme düzeyi ile kültürlerarası duyarlılık düzeyinde anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Kültürlerarası duyarlılık düzeyi ile farklı dinden insanlara karşı duyarlılık düzeyi arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Kültürlerarası duyarlılık düzeyi arttıkça farklı dinden insanlara karşı duyarlılık düzeyi de artış göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Albayrak, K. (2010). Barış ve Şiddet Karşısında Dinlerin Tutumu. M. Argunşah ve M. Ünal (Eds.), *Prof. Dr. Harun Güngör Armağanı* içinde. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Arslan, M. (2019). Kültürel Bağlamda Din. M. A. Kirman ve A. Özbolat (Eds.), *Kültür ve Din* içinde. Adana: Karahan Kitabevi.
- Arslantürk, Z. (2016). Din Sosyolojisinin Konusu. N. Akyüz ve İ. Çapcıoğlu (Eds.), *Din Sosyolojisi* içinde (4 bs., s. 11-37). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Bakan, A. B. ve Yıldız, M. (2021). An Investigation of the Relationship Between Intercultural Sensitivity and Religious Orientation Among Nurses. *Journal of Religion and Health*, 60(1), 178-187.
- Bennett, M. J. (1986). A Developmental Approach to Training for Intercultural Sensitivity. *International Journal of Intercultural Relations*, 10, 179-196.
- Bhawuk, D. P. ve Brislin, R. (1992). The Measurement of Intercultural Sensitivity Using the Concepts of Individualism and Collectivism. *International Journal of Intercultural Relations*, 16(4), 413-436.
- Buehler, A. F. (2014). İslamofobi: Batı'nın "Karanlık Tarafı"nın Bir Yansıması. Çev. Atalay, M. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 55(1), 123-140.
- Bulduk, S., Tosun, H. ve Ardıç, E. (2011). Türkçe Kültürler Arası Duyarlılık Ölçeğinin Hemşirelik Öğrencilerinde Ölçümsel Özellikleri. *Türkiye Klinikleri*, 19(1), 25-31.

- Chen, G. M. ve Starosta, W. J. (1998). A Review of the Concept of Intercultural Awareness. *Human Communication*, 2, 27-54.
- Chen, G. M. ve Starosta, W. J. (2000). The Development and Validation of the Intercultural Sensitivity Scale. *Human Communication*, 3(1), 2-14.
- Çapcıoğlu, İ. (2017). Küreselleşme Sürecinde Kültürün ve Dinin Değişen Görünümleri. *İslâmî Araştırmalar*, 28(3), 247-264.
- Çelik, C. (2019). Almanya'da Türkler: Sürekli Yabancılık, Kültürel Çatışma ve Din. M. A. Kirman ve A. Özbolat (Eds.), *Kültür ve Din* içinde. Adana: Karahan Kitabevi.
- Göküş, Ş. (2020). DKAB ve İHL Meslek Dersleri Öğretmen Adaylarının Çokkültürlülük Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(44), 96-126.
- Hall, E. T. (1976). *Beyond Culture*. Garden City: NY: Anchor.
- Kirman, M. A. (2016). Din Sosyolojisi Sözlüğü. Adana: Karahan Kitabevi.
- Köftürücü, H. (2017). Avrupa'da Müslüman-Hıristiyan Bağlamında Göç Olgusu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(50), 959-965.
- Köktürk, M. (2018). Kültür Sosyolojisinin Temel Meseleleri. K. Alver ve N. Doğan (Eds.), *Kültür Sosyolojisi* içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kuluckhohn, F. K. ve Strodtbeck, F. L. (1961). *Variations in Value Orientations*. New York: Evanston, Illinois: Row, Peterson.
- Özbolat, A. (2017). *Statü ve Din: Göç ve Eğitim Yoluyla Statü Edinme ve Dindarlık*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Parsons, T. (1951). *The Social System*. London: The Free Press of Glencoe.
- Sotshangane, N. (2002). What Impact Globalization has on Cultural Diversity. *Alternatives: Turkish Journal of International Relations*, 1(4), 214-231.
- Şentepe, A. ve Güven, M. (2015). Kişilik Özellikleri ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(31), 27-44.
- Yapıcı, A. (2016). Cinsiyete Göre Farklılaşan Dindarlıklar ve Kadınlarda Dinsel Yaşamın Farklı Görüntüleri. *Dini Araştırmalar*, 19(49), 131-161.
- Yürük, T. (2015). Cumhuriyet Dönemi Din Öğretimi Programlarında Farklı Din Anlayışlarına Ayrılan Yer. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 55-75.

STRUCTURED ABSTRACT

In today's world where borders are removed with globalization, interaction between people has gained momentum. In this age when the world has begun to turn into a small village, a multicultural social structure is inevitable. Some problems can be experienced in the interaction between people in multicultural society structures. At the point of experiencing these problems, religion, language, culture, etc. many factors can be effective. Among these factors, the most affecting factor in human thought is religion. It is an undeniable fact that many phenomena that emerged in social life in the past and today are based on religion. Being sensitive to cultural differences is important in solving problems that may arise in social life at the point of creating a healthy interaction space. Therefore, it is important to consider the issue in the context of religion. On the one hand this research aims to reveal the intercultural sensitivity levels of Çukurova University Faculty of Divinity students, on the other hand, it aims to reveal the relationship between intercultural sensitivity and religiosity for the students of Çukurova University Faculty of Divinity. A total of 547 people, 423 men and 124 women, participated in the study. Quantitative research method was used in the research. The collected data were analyzed by independent groups t test, one-way ANOVA and correlation analysis. The independent variables of the research are: Residence, Class, Gender, High School Graduation, and Place of Residence. The dependent variables of the research are the 5-dimensional Intercultural Sensitivity Scale, which consists of sub-dimensions such as Interaction Engagement, Respect for Cultural Differences, Interaction Confidence, Interaction Enjoyment, Interaction Attentiveness. In addition, it was tried to determine the level of "subjective religiosity", "giving importance to religion", "subjective intercultural sensitivity" and "sensitivity towards people from different religions" with questions with a scoring degree between "1 is not important" and "10 is very important". According to the results of the study, it was determined that the students of Çukurova University Faculty of Divinity had a very high level of intercultural sensitivity. No significant difference was found in the level of intercultural sensitivity according to gender. A significant difference was found in the level of intercultural sensitivity according to the regions of residence of the students. There was no significant difference in the level of intercultural sensitivity according to the place of residence. No significant difference was found according to the grade level of the students. No significant relationship was found in the level of intercultural sensitivity according to the type of high school students graduated from. According to the results of the study, as subjective religiosity increases, the level of subjective intercultural sensitivity increases. There was no significant relationship between intercultural sensitivity (5-dimensional scale) and religiosity. In addition, a low level negative relationship was found between the subscale of interaction engagement and religiosity. As the level of religiosity increases, the level of interaction engagement decreases. A low level positive significant relationship was found between the interaction enjoyment sub-dimension and religiosity. As the level of religiosity increases, the level of interaction enjoyment increases. No significant relationship was found between religiosity and the sub-dimensions of respect for cultural differences, interaction confidence, and interaction attentiveness.